

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 20.5.2015
COM(2015) 219 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Η κατάσταση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Έκθεση σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους και την οδηγία για τα πτηνά όσον αφορά την περίοδο 2007-2012 σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 12 της οδηγίας για τα πτηνά

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Οι Ευρωπαίοι ζουν σε μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές του κόσμου, με μακρά παράδοση στη χρήση της γης. Το γεγονός αυτό επηρέασε σημαντικά τη φύση, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ποικίλα αγροτικά τοπία, που φιλοξενούν πλούσια πανίδα και χλωρίδα. Ωστόσο, οι εξελίξεις που συντελέστηκαν, ιδίως κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, οδήγησαν επίσης σε μεγάλης κλίμακας καταστροφή της φύσης. Από το 1900 έως τα μέσα της δεκαετίας του '80 η Ευρώπη είχε ήδη χάσει τα δύο τρίτα των υγροτόπων της¹ και σχεδόν τα τρία τέταρτα των θινών και ερεικώνων της λόγω μιας συνδρομής παραγόντων: της αλλαγής στη χρήση της γης, των εξελίξεων σε επίπεδο υποδομών, της ρύπανσης και της αστικής εξάπλωσης.

Αυτή η απώλεια φυσικού κεφαλαίου προκαλεί τεράστιες ανησυχίες. Εξαρτώμαστε από τη φύση για τα τρόφιμα, την ενέργεια, τις πρώτες ύλες, τον αέρα και το νερό – δηλ. για όλα εκείνα που καθιστούν τη ζωή εφικτή. Επιπλέον, η φύση είναι βασική κινητήρια δύναμη της οικονομικής δραστηριότητας, αφού συμβάλλει στην οικονομία μας με τρόπους που μόλις αρχίζουμε να τους αντιλαμβανόμαστε σε όλη τους την έκταση και παρέχει υπηρεσίες που είναι καθοριστικές για τη διατήρηση και τη δημιουργία ανάπτυξης και θέσεων εργασίας. Αποτελεί επίσης πηγή έμπνευσης, γνώσεων και ψυχαγωγίας, καθώς και αναπόσπαστο τμήμα της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Οι οδηγίες για τα πτηνά² και τους οικοτόπους³ είναι οι κύριες νομοθετικές πράξεις με τις οποίες διασφαλίζονται η διατήρηση και η βιώσιμη χρήση της φύσης στην ΕΕ, ιδίως μέσω του δικτύου Natura 2000, που περιλαμβάνει τις περιοχές με υψηλή αξία όσον αφορά τη βιοποικιλότητα. Οι οδηγίες αποτελούν νευραλγικά στοιχεία της ενωσιακής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, η οποία αποσκοπεί στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ, ο οποίος συνίσταται στην «ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην ΕΕ μέχρι το 2020 και στην αποκατάστασή τους στο βαθμό του εφικτού». Διαδραματίζουν επίσης κομβικό ρόλο στην υλοποίηση των παγκόσμιων δεσμεύσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα, που συνήφθη στη Ναγκόγια τον Οκτώβριο του 2010.

1.2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Η αποτελεσματική εφαρμογή των οδηγιών προϋποθέτει άρτια γνώση της κατάστασης και των τάσεων των οικοτόπων και των ειδών που προστατεύονται από τις εν λόγω οδηγίες. Η παρούσα έκθεση εκπληρώνει τη νομική υποχρέωση της Επιτροπής να αξιολογεί περιοδικά την πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή των οδηγιών με βάση την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων από τα κράτη μέλη.

¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τίτλο «Συνετή χρήση και διατήρηση των υγροτόπων» – COM(1995) 189 τελικό, της 29.5.1995.

² Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών.

³ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

Η έκθεση παρουσιάζει τα βασικά αποτελέσματα για την περίοδο αναφοράς 2007-12 και συνιστά ένα άνευ προηγουμένου επίπεδο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Επιπλέον, στηρίζεται στην ενιαία βάση δεδομένων⁴ σχετικά με το φυσικό περιβάλλον στην ΕΕ, που περιλαμβάνει πάνω από 17 000 σύνολα δεδομένων και αξιολογήσεων για επιμέρους είδη και οικοτόπους. Περιέχει πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση περίπου 450 ειδών άγριων πτηνών, 231 ειδών οικοτόπων και περισσότερων από 1 200 άλλων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος. Αν και αποτελεί ένα μόνο στοιχείο του εύρους της βιοποικιλότητας στην ΕΕ, είναι πολύ σημαντικό δείγμα, το οποίο αντικατοπτρίζει τις απειλές και τις πιέσεις που αντιμετωπίζει η βιοποικιλότητα στο σύνολο των κρατών μελών.

Για πρώτη φορά, χάρη σε μια πιο απλουστευμένη διαδικασία υποβολής εκθέσεων, είναι δυνατόν να παρουσιαστούν και να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα στο πλαίσιο και των δύο αυτών οδηγιών, καθώς και να εξεταστεί διεξοδικότερα η συμβολή του δικτύου Natura 2000 στην κατάσταση της φύσης και στις σχετικές τάσεις που προδιαγράφονται. Η παρούσα έκθεση παραθέτει συνοπτικά σφαιρικές και λεπτομερείς πληροφορίες, βασίζεται στις εκτεταμένες αναλύσεις που διενήργησε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ)⁵, και παρέχει επίσης περαιτέρω μεθοδολογικές λεπτομέρειες.

Από τα αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης θα προκύψουν σημαντικές πληροφορίες και γνώσεις για την υποστήριξη τυχόν περαιτέρω δράσεων που απαιτούνται ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους και να βελτιστοποιηθεί η συμβολή τους στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα το 2020.

Όταν εξετάζεται η μεταβολή της κατάστασης ορισμένων οικοτόπων και ειδών, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η πλειονότητά τους βρισκόταν ήδη σε κρίσιμη κατάσταση όταν συμπεριλήφθηκαν στις οδηγίες, κάτι που συνεπάγεται ότι θα απαιτούνταν πολύς χρόνος και πολλές προσπάθειες για να διασφαλιστεί η αποκατάστασή τους. Υπάρχουν επίσης περιορισμοί που οφείλονται στο γεγονός ότι, βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, οι χρονοσειρές αφορούν μόνο δύο περιόδους αναφοράς.

2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ — ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥΣ)

Τα μέτρα που λαμβάνονται με βάση την οδηγία για τους οικοτόπους αποσκοπούν «στη διασφάλιση της διατήρησης ή της αποκατάστασης σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων και των άγριων ειδών χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος». Η οδηγία ορίζει την «κατάσταση διατήρησης» σύμφωνα με κάποιες παραμέτρους: την περιοχή εξάπλωσης, τον πληθυσμό, την έκταση του οικοτόπου, το κατάλληλο ενδιαίτημα για τα είδη, τη δομή και τις λειτουργίες του, καθώς και τις μελλοντικές προοπτικές. Οι παράμετροι αυτές αποτελούν τη βάση για τη συλλογή στοιχείων.

⁴ Μπορεί να τηλεφορτωθεί από το κέντρο δεδομένων βιοποικιλότητας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/dc>)

⁵ Έκθεση του ΕΟΠ αριθ. 2/2015 – «State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2007-2012».

Για κάθε οικοτόπο και είδος, καθεμία από αυτές τις παραμέτρους κρίνεται ικανοποιητική⁶, ανεπαρκής⁷ ή κακή⁸ (ή άγνωστη) σύμφωνα με εγκεκριμένο πλαίσιο αξιολόγησης. Έτσι, η συνολική αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης διαρθρώνεται σε 4 κατηγορίες. Για τους οικοτόπους και τα είδη που βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση έχουν καθιερωθεί 4 είδη τάσεων (πίνακας 1).

Κατηγορία της κατάστασης διατήρησης	Χρώμα
Ικανοποιητική	Πράσινο
Μη ικανοποιητική – Ανεπαρκής	Κίτρινο
Μη ικανοποιητική – Κακή	Κόκκινο
Άγνωστη	Γκρι

Τάση της κατάστασης διατήρησης (περίοδος 2007-2012)	Χρώμα
Βελτιούμενη	Λεπτό πράσινο
Σταθερή	Ροζ
Επιδεινούμενη	Κόκκινο
Άγνωστη	Γκρι

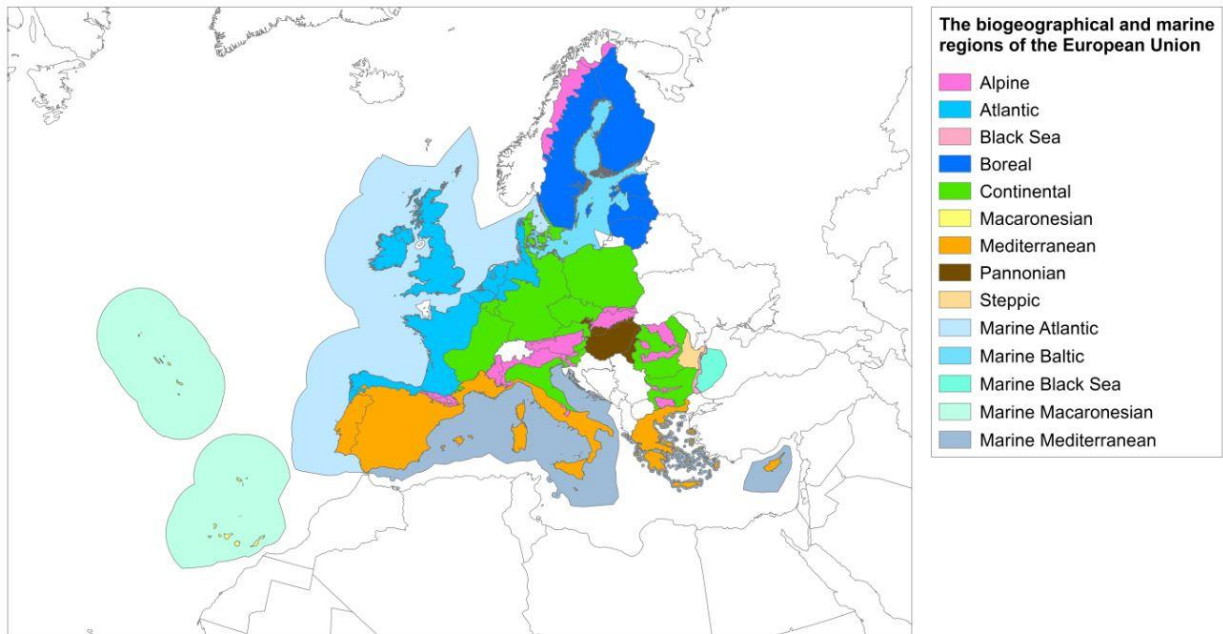
Πίνακας 1 — Κωδικοί χρώματος για τις κατηγορίες και τις τάσεις της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών

Για να είναι εφικτή η ουσιαστική σύγκριση μεταξύ των κρατών μελών, η Ευρώπη διαιρείται σε εννέα χερσαίες και πέντε θαλάσσιες βιογεωγραφικές περιοχές, στις οποίες επικρατούν παρόμοιες οικολογικές συνθήκες (χάρτης 1). Τα κράτη μέλη με περισσότερες από μία βιογεωγραφικές περιοχές υπέβαλαν χωριστή αξιολόγηση για κάθε βιογεωγραφική περιοχή και για κάθε τύπο είδους και οικοτόπου που απαντά στο έδαφός τους.

⁶ Ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου ή ειδών ευημερεί (τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά) και έχει καλές προοπτικές να εξακολουθήσει να ευημερεί και στο μέλλον.

⁷ Απαιτείται αλλαγή σε επίπεδο διαχείρισης, ώστε να επανέλθει ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου ή είδους σε ικανοποιητική κατάσταση, αλλά δεν υπάρχει κίνδυνος εξαφάνισης στο άμεσο μέλλον.

⁸ Ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου ή είδους απέχει πολύ από το να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε καλή κατάσταση ή ακόμα διατρέχει σοβαρό κίνδυνο εξαφάνισης (τουλάχιστον σε περιφερειακό επίπεδο).

Χάρτης 1 — Βιογεωγραφικές και θαλάσσιες περιοχές της ΕΕ-27 την περίοδο αναφοράς 2007-12⁹

Εκτός από τις αξιολογήσεις των κρατών μελών, έχουν συγκεντρωθεί και εκτιμηθεί στοιχεία στο βιογεωγραφικό επίπεδο της ΕΕ από τον ΕΟΠ και το Ευρωπαϊκό Θεματικό Κέντρο για τη Βιοποικιλότητα (ETC-BD).

2.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ)

Ως προς την οδηγία για τα πτηνά, η οποία αποβλέπει στην προστασία όλων των ειδών άγριων πτηνών που απαντούν στη φύση εντός της ΕΕ, τα κράτη μέλη υπέβαλαν για πρώτη φορά στοιχεία σχετικά με το μέγεθος και τις τάσεις του πληθυσμού στην εθνική τους επικράτεια. Η κατάσταση του πληθυσμού αξιολογήθηκε μόνο σε επίπεδο ΕΕ. Οι κατηγορίες κατάστασης για τα πτηνά βασίζονται στα επιστημονικά κριτήρια που καθιερώθηκαν για τον προσδιορισμό των κινδύνων εξαφάνισης, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση των κόκκινων καταλόγων της Διεθνούς ένωσης για τη διατήρηση της φύσης και των φυσικών πόρων (IUCN). Η πληθυσμιακή μεταβολή που παρουσίασαν τα μη ασφαλή είδη κατά την περίοδο 2001-2012¹⁰ κατηγοριοποιήθηκε σε 4 είδη τάσεων (πίνακας 2).

⁹ Η έκθεση αναφέρεται στην ΕΕ-27, αφού αφορά το χρονικό διάστημα πριν από την προσχώρηση της Κροατίας.

¹⁰ Τα κράτη μέλη καθόρισαν από κοινού 12ετή περίοδο τάσεων, καθώς τα 6 έτη θα ήταν υπερβολικά σύντομο διάστημα για να εντοπιστούν ουσιαστικές τάσεις του πληθυσμού.

Κατηγορία της κατάστασης των ενωσιακών ειδών	Χρώμα
Ασφαλή	Πράσινο
Σχεδόν απειλούμενα, φθίνοντα ή αποδεδκατισμένα	Κίτρινο
Απειλούμενα (δηλ. τρωτά, κινδυνεύοντα, κρίσιμως κινδυνεύοντα, τοπικά εκλίποντα)	Κόκκινο
Άγνωστα ή μη αξιολογημένα	Γκρι

Τάση του πληθυσμού ¹¹	Χρώμα
Αυξανόμενη	Λευκό
Σταθερή	Κίτρινο
Κυμαινόμενη	Μαύρο
Φθίνουσα	Κόκκινο
Άγνωστη	Γκρι

Πίνακας 2 — Κωδικοί χρώματος για τις κατηγορίες κατάστασης του ενωσιακού πληθυσμού και τις τάσεις του όσον αφορά τα είδη πτηνών

2.3. ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ

Η ανάλυση σε επίπεδο ΕΕ βασίζεται στη συγκέντρωση των στοιχείων που υποβάλλονται από τα κράτη μέλη. Έτσι, πολλές θετικές εξελίξεις σε τοπικό, περιφερειακό ή ακόμα και εθνικό επίπεδο ενδέχεται να μην είναι πλέον εμφανείς σ' αυτή την ευρύτερη κλίμακα. Επιπλέον, η μετάβαση από μία κατηγορία κατάστασης διατήρησης/πληθυσμού στην επόμενη απαιτεί σημαντική αλλαγή σε μία ή περισσότερες από τις επιμέρους παραμέτρους/κριτήρια, κάτι που δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί στο σύντομο χρονικό διάστημα των έξι ετών. Ως εκ τούτου, οι αλλαγές που συντελούνται με την πάροδο του χρόνου (είτε σηματοδοτούν βελτίωση είτε επιδείνωση) οι οποίες δεν είναι αρκετά αισθητές ώστε να οδηγήσουν σε μετάβαση από μια κατηγορία κατάστασης σε μια άλλη μπορούν να περάσουν απαρατήρητες, αν εμφανίζονται μόνο οι πληροφορίες που αφορούν την κατάσταση τη δεδομένη στιγμή. Για τον λόγο αυτό, εκτός από τις πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση, η έκθεση παρέχει στοιχεία σχετικά με τις τάσεις που παρουσίασε η κατάσταση διατήρησης των στοιχείων που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους κατά την περίοδο 2007-2012, καθώς και σχετικά με τις τάσεις του πληθυσμού των πτηνών κατά την περίοδο 2001-2012. Στο τμήμα 6 του δικτύου Natura 2000 παρουσιάζονται επίσης οι μακροχρόνιες τάσεις του πληθυσμού των πτηνών (1980-2012).

3. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ

3.1. ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Από την τελευταία περίοδο υποβολής εκθέσεων έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση όσον αφορά τη διαθεσιμότητα, την ποιότητα και την τυποποίηση των πληροφοριών στο πλαίσιο της οδηγίας για τους οικοτόπους. Ο αριθμός των αξιολογήσεων σε επίπεδο ΕΕ που χαρακτήρισε την κατάσταση «άγνωστη» μειώθηκε κατά το ήμισυ (από 18 % σε 7 % για τους οικοτόπους και από 31 % σε 17 % για τα είδη εκτός των πτηνών). Οι γνώσεις σχετικά με τον πληθυσμό των πτηνών και τις τάσεις έχουν επίσης βελτιωθεί σημαντικά κατά την τελευταία

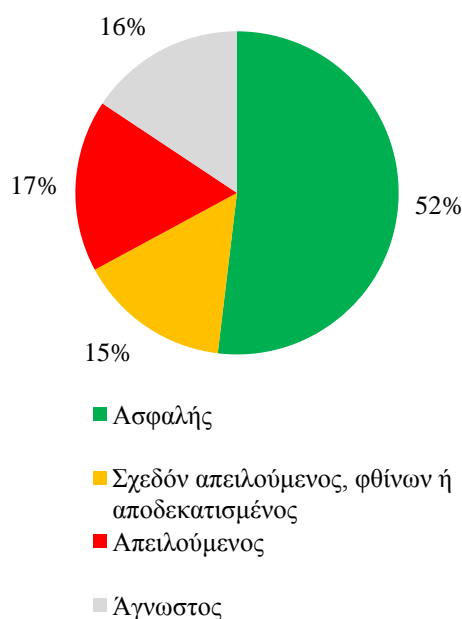
¹¹ Βραχυχρόνια περίοδος: 2001-2012, μακροχρόνια περίοδος: 1980-2012.

δεκαετία, γεγονός που καθιστά εφικτή την ανάληψη πολύ καλύτερης και πιο στοχευμένης δράσης για τη διατήρηση.

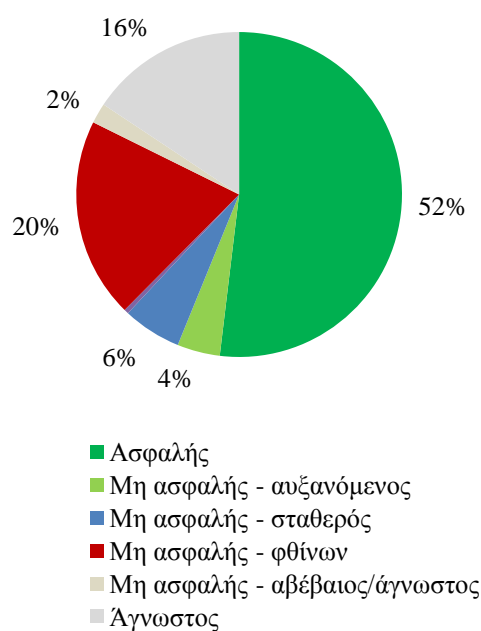
Ωστόσο, το επίπεδο συμμόρφωσης και η ποιότητα των στοιχείων στις εθνικές εκθέσεις ποικίλλουν και θα μπορούσαν να βελτιωθούν περαιτέρω μέσω στοχευμένων προγραμμάτων παρακολούθησης. Οι θαλάσσιοι οικοτόποι και τα θαλάσσια είδη εξακολουθούν να είναι τα λιγότερο γνωστά, και η παρακολούθησή τους απαιτεί σημαντικές επιπλέον προσπάθειες. Η κατάσταση αναμένεται ότι θα βελτιωθεί, αν εξασφαλιστεί μεγαλύτερη συνοχή με την οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική στον συγκεκριμένο τομέα.

3.2. ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΠΤΗΝΩΝ

Από όλα τα είδη άγριων πτηνών που αξιολογούνται, η κατάσταση περισσότερων από των μισών είναι ασφαλής. Περίπου το 15 % των ειδών είναι σχεδόν απειλούμενα, φθίνοντα ή αποδεδειγμένα και το 17 % των ειδών είναι απειλούμενα (γράφημα 1). Οι βραχυχρόνιες τάσεις του πληθυσμού των άγριων ειδών δείχνουν ότι μόνο το 4 % είναι μη ασφαλή αλλά αυξανόμενα, ενώ το 6 % είναι μη ασφαλή και σταθερά, και το 20 % είναι μη ασφαλή αλλά μειούμενα (γράφημα 2).

Γράφημα 1 — Πληθυσμός των πτηνών ως προς την κατάστασή του

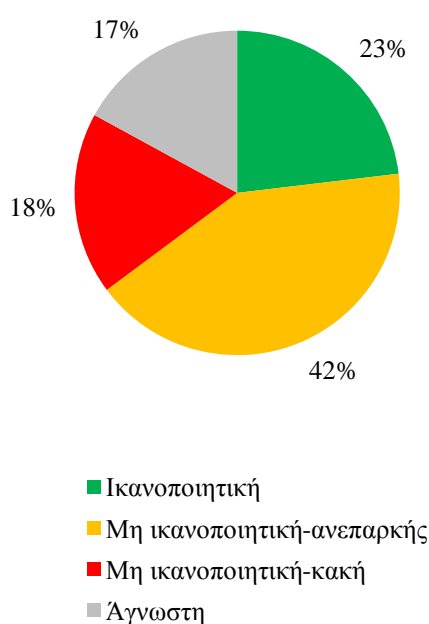
Γράφημα 2 — Πληθυσμός των πτηνών ως προς την κατάστασή του, καθώς και βραχυχρόνιες τάσεις του πληθυσμού για τα μη ασφαλή πτηνά

Ορισμένα είδη πτηνών φαίνεται ότι επωφελούνται από τα στοχευμένα μέτρα διατήρησης που αποβλέπουν στην προσαρμογή των πρακτικών χρήσης της γης, ιδιαίτερα σε περιοχές του Natura 2000. Για παράδειγμα, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα και τα προγράμματα διαχείρισης της γης που εφαρμόστηκαν με επιτυχία στην Ισπανία, την Πορτογαλία, την Αυστρία, την Ουγγαρία και τη Γερμανία συνέβαλαν στην αποκατάσταση του αγριόγαλου (*Otis tarda*), ενός είδους που απαιτεί ανοικτό τοπίο (λειμώνες, στέπες και αδιατάρακτες καλλιεργούμενες εκτάσεις) και του οποίου ο πληθυσμός φθίνει σε όλα τα άλλα μέρη της Ευρώπης. Παρά την αισθητή μείωση του πληθυσμού του σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, ο δενδροκόπος ο λευκωτός (*Dendrocopos leucotos*), που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την παρουσία παλαιών και νεκρών φυλλοβόλων δέντρων, αυξήθηκε στη Φινλανδία, όπου επωφελήθηκε από την τροποποίηση των πρακτικών δασικής διαχείρισης για τις περιοχές του Natura 2000. Αρκετά είδη αρπακτικών πτηνών, συμπεριλαμβανομένων των πληθυσμών του Βασιλαετού ή Αυτοκρατορικού Αετού (*Aquila heliaca*) της Λεκάνης των Καρπαθίων, έχουν

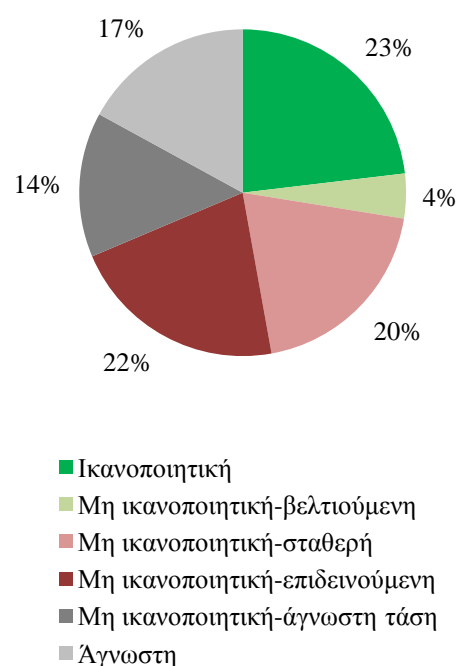
αυξηθεί ως αποτέλεσμα μέτρων όπως η προστασία των χώρων φωλεοποίησης και η διαχείριση των οικοτόπων.

3.3. ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥΣ)

Σχεδόν το 23 % των αξιολογήσεων σε επίπεδο ΕΕ χαρακτηρίζουν την κατάσταση των ειδών «ικανοποιητική», ενώ το 60 % τη χαρακτηρίζουν «μη ικανοποιητική», εκ των οποίων το 18 % «μη ικανοποιητική-κακή». Ως προς τις τάσεις της κατάστασης, από το 60 % των μη ικανοποιητικών αξιολογήσεων, το 4 % χαρακτήριζε τις τάσεις «βελτιούμενες», το 20 % «σταθερές», το 22 % «επιδεινούμενες» και το 14 % «άγνωστες» (γραφήματα 3 και 4).

Γράφημα 3 — Κατάσταση διατήρησης των ειδών

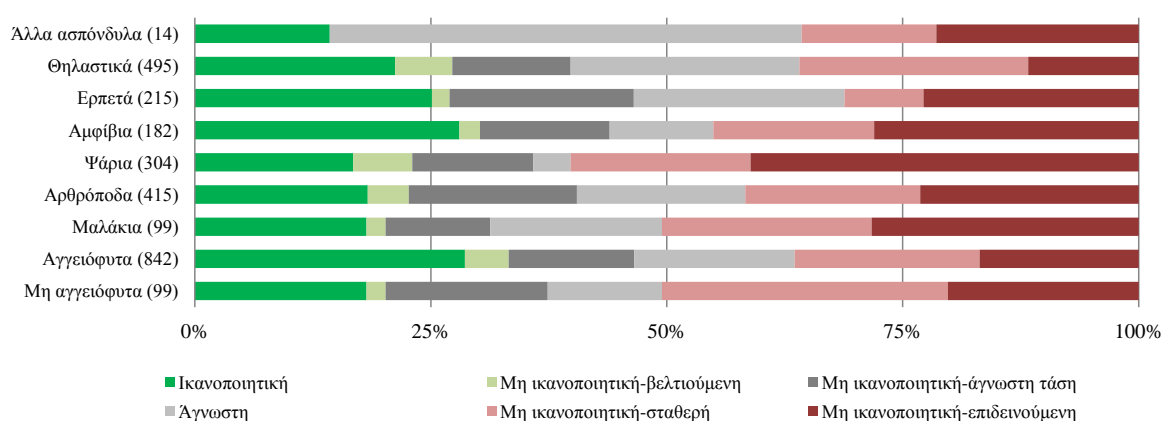
Γράφημα 4 — Κατάσταση διατήρησης των ειδών στην οποία εμφανίζονται οι τάσεις για είδη που η σχετική κατάστασή τους αξιολογείται ως μη ικανοποιητική

Τα υψηλότερα ποσοστά ικανοποιητικών αξιολογήσεων για τις χερσαίες βιογεωγραφικές περιοχές καταγράφηκαν στη Μαύρη Θάλασσα (32 %) και στην περιοχή των Άλπεων (31 %), ενώ οι περιοχές της Αρκτικής και του Ατλαντικού εμφανίζουν τη μεγαλύτερη αναλογία μη ικανοποιητικών-κακών αξιολογήσεων (29 % και 32 % αντίστοιχα). Αν και ο αριθμός αξιολογήσεων των ειδών στις θαλάσσιες περιοχές είναι μικρότερος, το ποσοστό των αξιολογήσεων που αποδίδουν τον χαρακτηρισμό «άγνωστο» είναι πολύ υψηλότερο γι' αυτές τις περιοχές (έως 88 % για τη μακαρονησιακή περιοχή). Η περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας

καταγράφει τη χειρότερη κατάσταση –το 60 % των αξιολογήσεων αποδίδουν τον χαρακτηρισμό «μη ικανοποιητική-κακή»–, ακολουθούμενη από την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας (33 %).

Τα αγγειόφυτα και τα αμφίβια εμφανίζουν το υψηλότερο επίπεδο ικανοποιητικών αξιολογήσεων: 29 % και 28 % αντίστοιχα (γράφημα 5). Πολλές αξιολογήσεις που χαρακτήρισαν την κατάσταση κακή και τις τάσεις επιδεινούμενες αφορούσαν είδη που συνδέονται με υδάτινα περιβάλλοντα, όπως ποταμούς, λίμνες και υγροτόπους. Αυτό συμφωνεί με τη διαπίστωση ότι η κατάσταση διατήρησης στους περισσότερους οικοτόπους γλυκών υδάτων είναι μη ικανοποιητική-ανεπαρκής. Απειλούνται από τις ανθρωπογενείς μεταβολές στην υδρολογική λειτουργία, την απώλεια διασύνδεσης, τα έργα διευθέτησης υδατορευμάτων, την απομάκρυνση των ιζημάτων, τον ευτροφισμό και τη ρύπανση.

Πολλά είδη που συνδέονται με οικοτόπους γλυκών υδάτων, όπως τα μεταναστευτικά είδη ιχθύων, μειώνονται σε ανησυχητικό βαθμό. Ωστόσο, τα μεγάλης κλίμακας έργα σύμπραξης για τα μεταναστευτικά είδη ιχθύων, όπως για το ασπρογρίβαδο (*Aspius aspius*) στη Σουηδία και τον αλόζη (*Alosa alosa*) στη Γερμανία, κατάφεραν να ενισχύσουν τους πληθυσμούς με την αποκατάσταση των υδάτινων ρευμάτων και την άρση των μεταναστευτικών εμποδίων μέσω της κατασκευής ιχθυοδιόδων. Στην Αυστρία, η άρση των εμποδίων στη μετανάστευση των ιχθύων στον Άνω Δούναβη βελτίωσε τις μεταναστευτικές ευκαιρίες για τη μουρούνα (*Hucho hucho*) και άλλα είδη κινδυνευόντων ιχθύων.

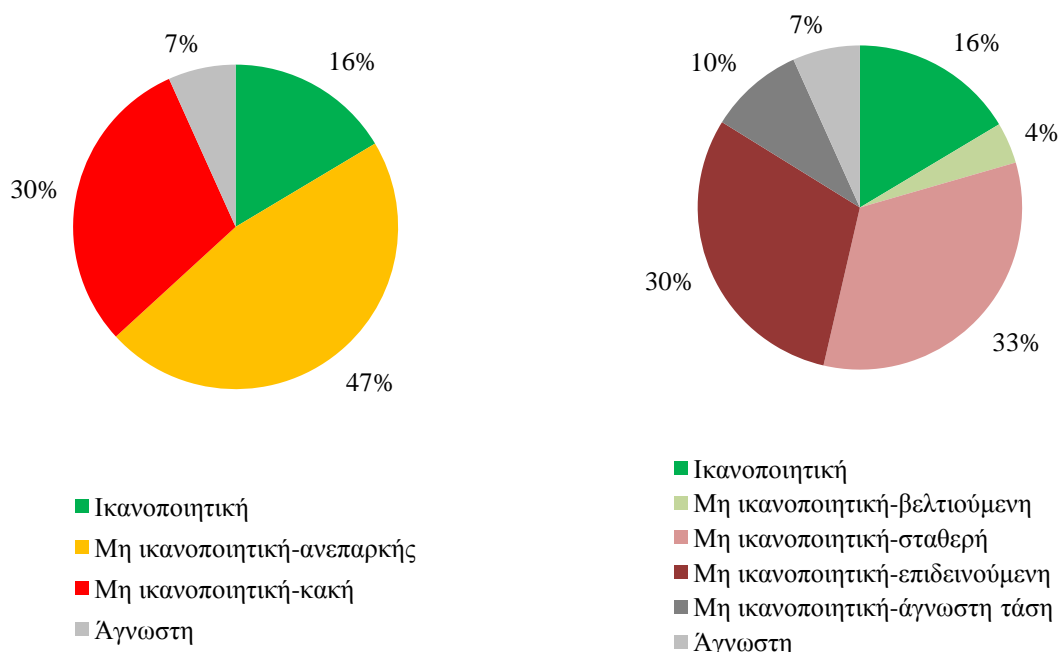

Γράφημα 5 — Κατάσταση διατήρησης και τάσεις των ειδών ανά ταξινομική ομάδα

3.4. ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ

Η κατάσταση διατήρησης και οι τάσεις για τους οικοτόπους είναι χειρότερες από ό,τι για τα είδη. Αυτό οφείλεται ενδεχομένως στο γεγονός ότι υπάρχει πιο εδραιωμένη παράδοση λήψης μέτρων διατήρησης για τα είδη, καθώς και στη λιγότερο σύνθετη φύση και τον συντομότερο χρόνο απόκρισης που απαιτεί η αποκατάσταση των ειδών. Σ' ολόκληρη την ΕΕ, το 16 % των αξιολογήσεων για τους οικοτόπους είναι ικανοποιητικές, ενώ περισσότερες από τα τρία τέταρτα αυτών είναι μη ικανοποιητικές, εκ των οποίων το 30 % είναι μη ικανοποιητικές-κακές. Ως προς τις τάσεις της κατάστασης, από το 77 % των μη ικανοποιητικών

αξιολογήσεων, το 4 % χαρακτήριζε τις τάσεις «βελτιούμενες», το 33 % «σταθερές», το 30 % «επιδεινούμενες» και το 10 % «άγνωστες» (γραφήματα 6 και 7).

Γράφημα 6 — Κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων

Γράφημα 7 — Κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων και τάσεις των οικοτόπων που η κατάστασή τους κρίνεται μη ικανοποιητική

Αν και οι βιογεωγραφικές περιοχές του Ατλαντικού και της Αρκτικής εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά μη ικανοποιητικών-κακών αξιολογήσεων (αμφότερες 51 %), οι δύο αυτές περιοχές καταγράφουν και τα υψηλότερα ποσοστά βελτιούμενης κατάστασης (11 % και 10 % αντίστοιχα). Για παράδειγμα, ενώ η κατάσταση των παράκτιων λιμνοθαλασσών εξακολουθεί να είναι «μη ικανοποιητική-κακή» στην ατλαντική περιοχή της Δανίας, η στοχευμένη δράση που αναλήφθηκε στο πλαίσιο των έργων LIFE και τα γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα έχουν συμβάλει στην αποκατάσταση ορισμένων παράκτιων λιμνοθαλασσών και των πέριξ παράκτιων λειμώνων. Στη Λετονία, που ανήκει στην αρκτική περιοχή, σημειώθηκε εξάπλωση και, γενικώς, θετική τάση όσον αφορά τους αμμόδεις χερσοτόπους. Πρόκειται κυρίως για περιοχές που προστατεύονται από το Natura 2000 και έχουν επωφεληθεί από έργα LIFE και από καινοτόμες συμπράξεις με τους διαχειριστές χώρων στρατιωτικών ασκήσεων. Η επιτυχής αποκατάσταση των μεσογειακών αλιπέδων στη Σλοβενία, με τη διασφάλιση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων στους αλατόλακκους και άλλα μέτρα διαχείρισης, βελτίωσε την κατάσταση διατήρησης αυτού του τύπου οικοτόπων.

3.5. ΠΡΟΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ 1 ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Ο πρωταρχικός στόχος της ενωσιακής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα συνίσταται στην ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην ΕΕ μέχρι το 2020 και στην αποκατάστασή τους στο βαθμό του εφικτού. Η δράση 1 της στρατηγικής θέτει μετρήσιμους στόχους για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών που προστατεύονται από τις οδηγίες για τη φύση. Για τον καθορισμό των ακόλουθων στόχων ελήφθησαν ως στοιχεία αναφοράς η έκθεση του 2009 που συντάχθηκε με βάση την οδηγία για τους οικοτόπους και η εκτίμηση της κατάστασης για τα πτηνά στην ΕΕ¹² το 2004.

- Στο πλαίσιο της οδηγίας για τους οικοτόπους θα πρέπει να υπάρξουν 100 % περισσότερες αξιολογήσεις οικοτόπων (δηλ. 34%) και 50 % περισσότερες αξιολογήσεις ειδών (δηλ. 25,5%) που να χαρακτηρίζουν την κατάσταση διατήρησης ικανοποιητική ή βελτιωμένη.
- Επιπλέον, στο πλαίσιο της οδηγίας για τα πτηνά θα πρέπει να υπάρξουν 50 % περισσότερες αξιολογήσεις ειδών (δηλ. 78%) που να χαρακτηρίζουν την κατάσταση ασφαλή ή βελτιωμένη.

Οι παραπάνω στόχοι καθορίστηκαν με βάση το βέλτιστο αλλά ρεαλιστικό σενάριο που προβλέπει ότι τα κράτη μέλη θα εφαρμόσουν πλήρως τα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης τα οποία προβλέπονται στις εν λόγω οδηγίες.

Το γράφημα 8 απεικονίζει την πρόοδο προς την επίτευξη των καθορισμένων στόχων. Ωστόσο, κατά τη σύγκριση των αξιολογήσεων για διαφορετικές περιόδους, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί, στο μέτρο του δυνατού, ότι οι αλλαγές που παρατηρούνται είναι πραγματικές και όχι απλώς προϊόν αποτελεσματικότερης διαθεσιμότητας στοιχείων ή διαφορετικής μεθοδολογίας¹³. Τα βασικά σημεία είναι τα εξής:

- Προς το παρόν δεν έχει σημειωθεί κάποια σημαντική αλλαγή όσον αφορά την κατάσταση των οικοτόπων. Οι αξιολογήσεις που είχαν παλαιότερα χαρακτηρίσει την κατάσταση «ικανοποιητική» εξακολουθούν να της αποδίδουν τον ίδιο χαρακτηρισμό. Κανένας επιπλέον οικοτόπος δεν κατέγραψε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (16 %). Πλέον, η κατάσταση αξιολογείται ως μη ικανοποιητική αλλά βελτιούμενη για το 4 %, διαρκώς επιδεινούμενη για το 30 % και σταθερή από το 2006 για το 42 %¹⁴.
- Η μεταβολή μεταξύ των περιόδων υποβολής εκθέσεων για τα είδη είναι πιο δύσκολο να εκτιμηθεί. Εκτός από τις όποιες πραγματικές αλλαγές σημειώθηκαν στην ίδια την κατάσταση, οι αξιολογήσεις επηρεάστηκαν σημαντικά από τις βελτιώσεις όσον αφορά τα δεδομένα και τη μεθοδολογία. Αν συνυπολογιστεί αυτός ο παράγοντας, προκύπτει ότι, το 2007, είναι πιθανόν να παρουσίαζε ικανοποιητική κατάσταση το 22 % των ειδών και όχι το 17 %. Με βάση αυτό το στοιχείο μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η πραγματική βελτίωση σε επίπεδο ικανοποιητικών αξιολογήσεων των ειδών ήταν πολύ μικρή (1-2 % περισσότερο από το 2007). Ως εκ τούτου, το γράφημα 8 εμφανίζει επίσης έναν «αναδρομικό» στόχο, ο οποίος αντιστοιχεί στον πραγματικό στόχο που θα είχε τεθεί αν η κατάσταση των εν λόγω ειδών είχε αξιολογηθεί ως ικανοποιητική το 2007. Από το

¹² BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, Κάτω Χώρες: Birdlife International.

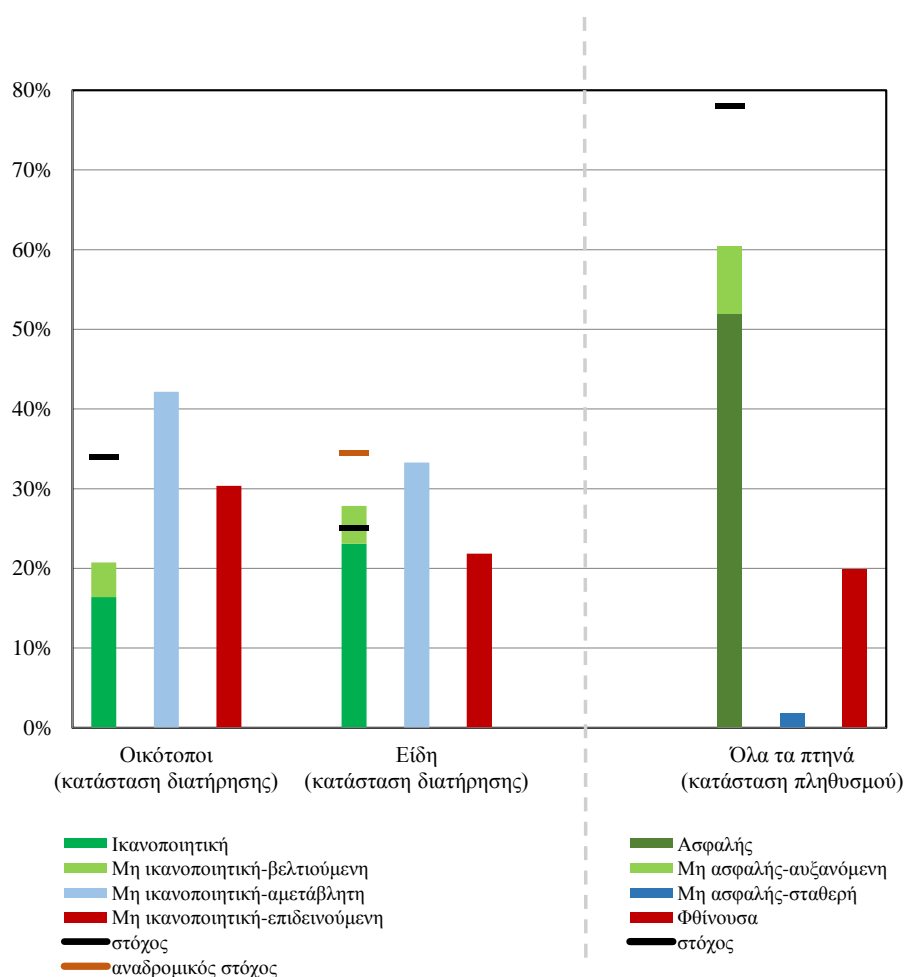
¹³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. έκθεση του ΕΟΠ αριθ. 2/2015 – «State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2007-2012».

¹⁴ Συμπεριλαμβάνονται οι οικοτόποι για τους οποίους η κατάσταση παρέμεινε «άγνωστη».

σύνολο των αξιολογήσεων των ειδών προκύπτει ότι η κατάσταση κρίνεται μη ικανοποιητική αλλά βελτιούμενη για το 5 %, διαρκώς επιδεινούμενη για το 22 % και σταθερή από το 2006 για το 33 %.

- Το ποσοστό των αξιολογήσεων των ειδών πτηνών που κρίνει την κατάστασή τους ασφαλή εξακολουθεί να είναι 52 % (όπως το 2004). Από το σύνολο των αξιολογήσεων των πτηνών προκύπτει ότι το 8,5 % του πληθυσμού τους είναι μη ασφαλής αλλά αυξανόμενος, το 2 % είναι μη ασφαλής και σταθερός και το 20 % εμφανίζει περαιτέρω μείωση.

Η συνολική τάση για τους οικοτόπους φαίνεται να είναι σε γενικές γραμμές παρόμοια με εκείνη για τα είδη. Οι οικοτόποι που βρίσκονται ήδη σε ικανοποιητική/ασφαλή κατάσταση παραμένουν σταθεροί ή βελτιώνονται. Ένα μικρό ποσοστό μη ικανοποιητικών/μη ασφαλών αξιολογήσεων βελτιώνεται, αλλά ένα μεγαλύτερο ποσοστό των παλαιότερα μη ικανοποιητικών αξιολογήσεων εξακολουθεί να επιδεινώνεται. Αν δεν υπάρξει σημαντική βελτίωση των τάσεων, δεν θα είναι δυνατή η επίτευξη του στόχου 1 έως το 2020.

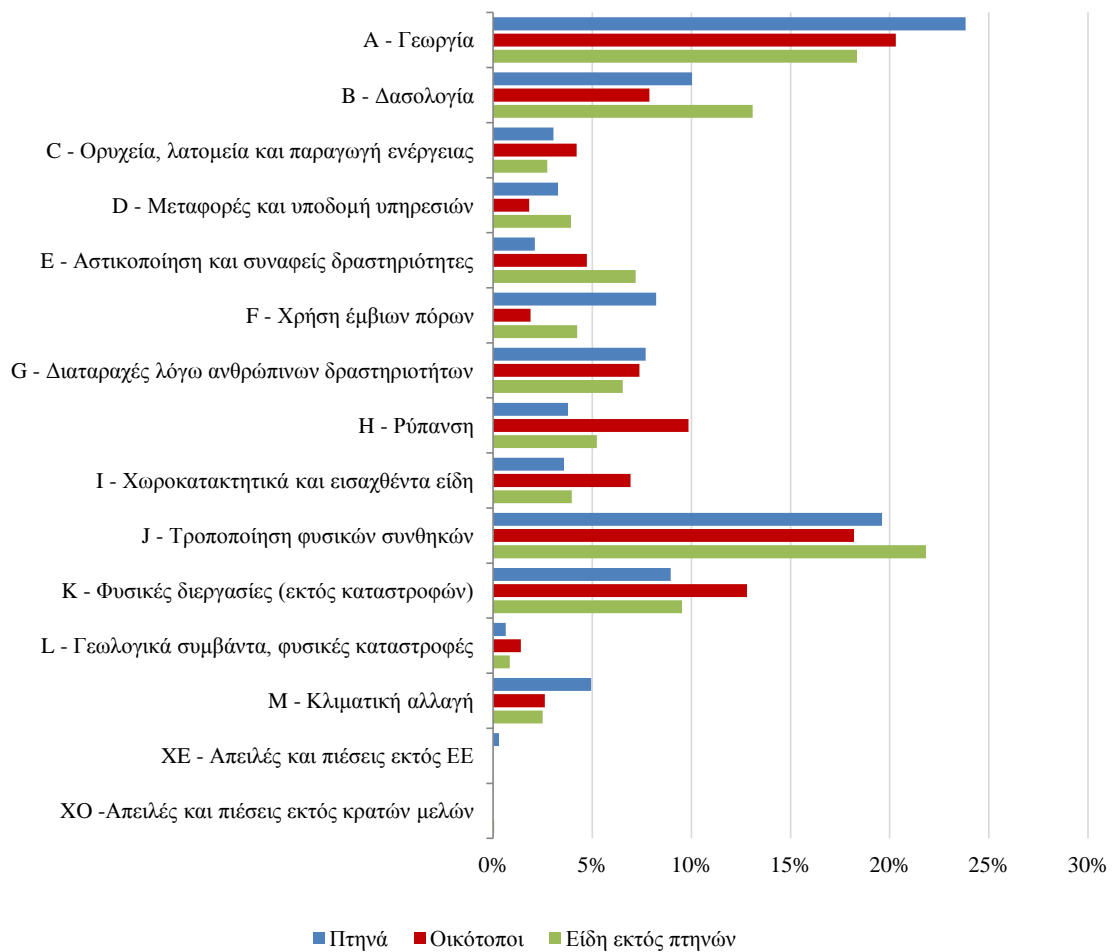
Γράφημα 8 — Πρόοδος προς την κατεύθυνση του στόχου 1 της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα (Δεν εμφανίζονται οι περιπτώσεις για τις οποίες η κατάσταση είναι «άγνωστη».)

4. ΠΙΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ

Για την καλύτερη κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την κατάσταση και τις τάσεις, τα κράτη μέλη παρείχαν δομημένες πληροφορίες σχετικά με τις πιέσεις και τις απειλές¹⁵, δηλ. τα βαθύτερα αίτια που έχουν επιπτώσεις στα είδη και στους οικοτόπους. Για τα χερσαία συστήματα (γράφημα 9), η «γεωργία» και οι ανθρωπογενείς «μεταβολές των φυσικών συνθηκών» είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που προσδιορίζονται και για τις τρεις ομάδες (πτηνά, άλλα είδη και οικοτόποι). Όσον αφορά τη «γεωργία», η τροποποίηση των καλλιεργητικών πρακτικών, η βόσκηση ζώων (συμπεριλαμβανομένων της εγκατάλειψης των κτηνοτροφικών συστημάτων και της έλλειψης βοσκής), τα λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα συνιστούν τις συχνότερα αναφερόμενες πιέσεις και απειλές. Όσον αφορά την «τροποποίηση των φυσικών συνθηκών», οι ανθρωπογενείς μεταβολές στις υδρολογικές συνθήκες και στην κατάσταση της υδάτινης μάζας, η τροποποίηση της υδρογραφικής λειτουργίας, η μείωση της συνδεσιμότητας των οικοτόπων και η άντληση νερού από τα υπόγεια ύδατα είναι οι πιο συχνά αναφερόμενοι παράγοντες. Η αξιολόγηση αυτή συμφωνεί με την αξιολόγηση που έγινε βάσει της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα, στην οποία η γεωργία και η υδρομορφολογία προσδιορίστηκαν ως οι κύριες πιέσεις που επηρεάζουν τα υδατικά συστήματα¹⁶.

¹⁵ Τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να κατατάζουν κάθε αναφερόμενη απειλή/πίεση με βάση τη σημασία της ως «υψηλή», «μέση» ή «χαμηλή».

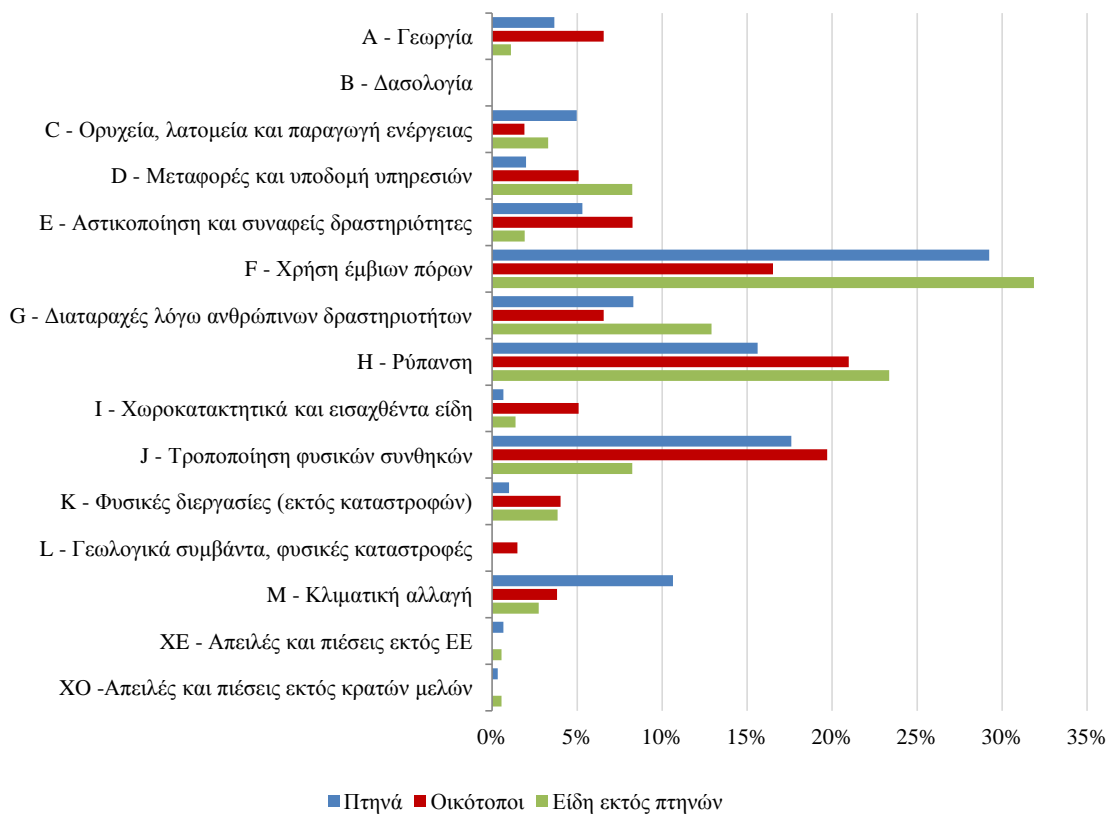
¹⁶ Βλ. προσχέδιο για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης [COM(2012) 673] και ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και την οδηγία για τις πλημμύρες, με τίτλο «Ενέργειες για την "καλή κατάσταση" των υδάτων της ΕΕ και για τη μείωση των κινδύνων πλημμύρας [COM(2015) 120].

Γράφημα 9 — Συχνότητα (%) των πιέσεων και απειλών (από κοινού) του επιπέδου 1 που θεωρούνται υψηλής σημασίας — Χερσαία συστήματα

Όσον αφορά τα θαλάσσια συστήματα, η «*χρήση έμβιων πόρων*» (πρωτίστως η αλιεία και η συλλογή υδρόβιων πόρων, αλλά επίσης –σε μικρότερο βαθμό– η υδατοκαλλιέργεια) και η «*ρύπανση*» συνιστούν τις κύριες πιέσεις και απειλές που αναφέρθηκαν (γράφημα 10).

Η «*τροποποίηση των φυσικών συνθηκών*» (βυθοκόρηση, τροποποίηση του υδρολογικού καθεστώτος και διαχείριση των παράκτιων περιοχών) και οι «*διαταραχές που οφείλονται σε ανθρώπινες δραστηριότητες*», καθώς και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα θαλάσσια πτηνά αναφέρονται επίσης ως σημαντικές.

Γράφημα 10 — Συχνότητα (%) των πιέσεων και απειλών (από κοινού) του επιπέδου 1 που θεωρούνται υψηλής σημασίας — Θαλάσσια συστήματα

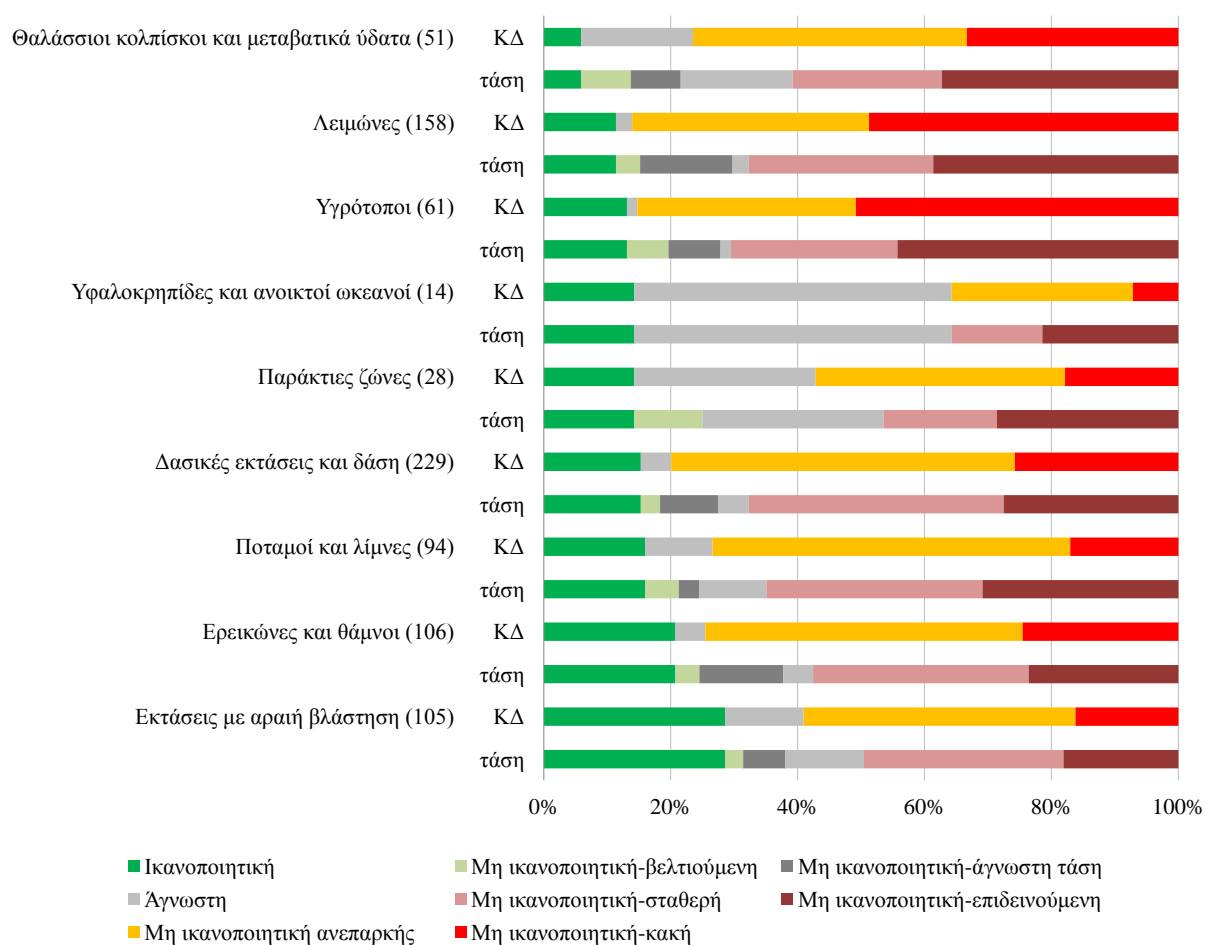
5. ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η κατάσταση διατήρησης και οι τάσεις των οικοτόπων και των ειδών αναλύθηκαν με βάση τη στενή σχέση τους με τα οικοσυστήματα που παρατίθενται στην τυπολογία που καταρτίστηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της ΕΕ για τη χαρτογράφηση και την αξιολόγηση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους (MAES)¹⁷. Στο γράφημα 11 αποτυπώνεται η κατάσταση διατήρησης και οι τάσεις των οικοτόπων και των ειδών ανά τύπο οικοσυστήματος.

5.1. ΧΕΡΣΑΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η κατάσταση διατήρησης και οι τάσεις των οικοτόπων και των ειδών ποικίλλουν σημαντικά μεταξύ των χερσαίων οικοσυστημάτων. Οι λειμώνες και οι υγρότοποι έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό οικοτόπων των οποίων η κατάσταση κρίνεται «μη ικανοποιητική-κακή» και «επιδεινούμενη». Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από τις διαπιστώσεις σχετικά με τις πιέσεις και τις απειλές, οι οποίες τόνισαν ότι τα συστήματα αυτά πλήττονται ιδιαίτερα από τη γεωργία και τις υδρολογικές μεταβολές.

¹⁷ <http://biodiversity.europa.eu/maes>

Γράφημα 11 — Κατάσταση διατήρησης (ΚΔ) και τάσεις των οικοτόπων ανά τύπο οικοσυστήματος (MAES)
 (Ο αριθμός των αξιολογήσεων αναφέρεται εντός παρενθέσεων.)

Παρά το γεγονός ότι η κατάσταση των δύο αυτών οικοσυστημάτων είναι «μη ικανοποιητική» σ' όλες τις βιογεωγραφικές περιοχές, μελέτες περιπτώσεων αποδεικνύουν ότι μπορεί να υπάρξει βελτίωση, αν ληφθούν κατάλληλα και στοχευμένα μέτρα.

- *Λειμώνες*

Οι φυσικοί και ημιφυσικοί λειμώνες συγκαταλέγονται μεταξύ των πιο πλούσιων σε είδη οικοσυστημάτων στην ΕΕ. Κατά το παρελθόν χαρακτηρίζονταν από συστήματα εκτεταμένης διαχείρισης, τις τελευταίες δεκαετίες όμως έχουν υποστεί σημαντική συρρίκνωση. Περίπου το 49 % των αξιολογήσεων της ΕΕ για τους 45 τύπους λειμώνων κοινοτικού ενδιαφέροντος χαρακτηρίζει την κατάσταση «μη ικανοποιητική-κακή». Επιπλέον, σχεδόν το 50 % των πτηνών που συνδέονται με λειμώνες παρουσιάζει μείωση και η κατάσταση διατήρησης των άλλων ειδών είναι, κατά κύριο λόγο, μη ικανοποιητική.

Οι τρέχουσες πιέσεις που ασκούνται στους λειμώνες περιλαμβάνουν την εντατικοποίηση της χρήσης, τις καλλιεργητικές πρακτικές που δεν σέβονται το περιβάλλον, την αλλαγή χρήσης της γης και την εγκατάλειψη. Στη Λιθουανία τα δύο τρίτα των αξιολογήσεων λειμώνων δείχνουν επιδείνωση των τάσεων, ενώ το σύνολο των λειμώνων στο Ηνωμένο Βασίλειο εμφανίζει μη ικανοποιητική-κακή κατάσταση διατήρησης. Ομοίως, η εκτεταμένη παρουσία πτηνών που εξαρτώνται από λειμώνες, όπως της ορτυκομάνας (*Crex crex*) και της καλημάνας (*Vanellus vanellus*), καταγράφουν σημαντική μείωση στην ΕΕ.

Ωστόσο, στις περιπτώσεις που είχαν θεσπιστεί κατάλληλα ενωσιακά και εθνικά μέτρα, κατέστη δυνατό να αντιστραφούν οι αρνητικές τάσεις. Στην Εσθονία, π.χ., μεγάλες εκτάσεις ημιφυσικών λειμώνων έχουν αποκατασταθεί με τη στήριξη της ΕΕ από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το χρηματοδοτικό μέσο LIFE. Αυτό επέτρεψε την προσαρμογή των πρακτικών χορτοκοπής στους υφιστάμενους λειμώνες, καθώς και την εκ νέου εφαρμογή συστημάτων εκτεταμένης διαχείρισης για τους εγκαταλειμμένους λειμώνες. Αρχικά, οι πρακτικές αυτές δοκιμάστηκαν πιλοτικά σε περιοχές του Natura 2000 και, στη συνέχεια, εφαρμόστηκαν ευρύτερα στην αειφόρο διαχείριση των λειμώνων.

- *Υγρότοποι*

Οι υγρότοποι –όπως τα έλη, οι τυρφώνες και οι βάλτοι– είναι από τα πιο απειλούμενα οικοσυστήματα στην Ευρώπη, αφού έχουν υποστεί τεράστια μείωση τις τελευταίες δεκαετίες. Ενώ περιλαμβάνουν μόνο το περίπου 2 % του εδάφους της ΕΕ και το 4,3 % της περιοχής Natura 2000, είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για μεγάλη ποικιλία ειδών. Οι περισσότεροι υγρότοποι στην ΕΕ είναι προστατευόμενοι.

Από τις σχετικές αξιολογήσεις προκύπτει ότι το 51 % των οικοτόπων που συνδέονται με υγροτόπους βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Οι ανθρωπογενείς μεταβολές στις υδρολογικές συνθήκες (όπως η αποστράγγιση) είναι μακράν η πιο σημαντική πίεση. Στην Ιρλανδία, π.χ., όλοι οι οικοτόποι του τύπου «έλη, τυρφώνες και βάλτοι» βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, οι δε τυρφώνες εξακολουθούν να επιδεινώνονται λόγω της εξόρυξης τύρφης και της αποστράγγισης. Ως συνέπεια της μαζικής υποβάθμισης των υγροτόπων σε ολόκληρη την ΕΕ, οι πληθυσμοί ορισμένων ειδών που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τους υγροτόπους –όπως η τουρλίδα (*Numenius arquata*) ή η κοκκινοβομβίνα (*Bombina bombina*)– μειώνονται. Ωστόσο, αυτές οι τάσεις μπορούν να αντιστραφούν. Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, σχεδόν όλες οι αξιολογήσεις των υγροτόπων παρουσιάζουν σταθερή ή βελτιούμενη τάση χάρη στα πολυάριθμα έργα μεγάλης κλίμακας και τις συνεχείς προσπάθειες σε περιοχές του Natura 2000.

Είδη που εξαρτώνται από υγροτόπους, όπως ο ήταυρος (*Botaurus stellaris*), παρουσίασαν σημαντική ανάκαμψη των πληθυσμών τους, όταν αποτέλεσαν αντικείμενο μέτρων διατήρησης τα οποία εφαρμόστηκαν ειδικά στους οικοτόπους τους. Αυτό συνέβη και στο Ηνωμένο Βασίλειο, με τη στήριξη του προγράμματος LIFE.

5.2. ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η κατάσταση διατήρησης και οι τάσεις ποικίλλουν επίσης σημαντικά όσον αφορά τα θαλάσσια οικοσυστήματα (γράφημα 11). Ωστόσο, λόγω του συγκριτικά χαμηλού αριθμού

θαλάσσιων χαρακτηριστικών που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους και του υψηλού αριθμού περιπτώσεων των οποίων η κατάσταση/τάση κρίνεται «άγνωστη», τα αποτελέσματα είναι λιγότερο πειστικά.

Το 61 % των ειδών πτηνών που συνδέονται με θαλάσσια οικοσυστήματα είναι ασφαλής. Από αυτά περίπου το ένα τέταρτο απειλείται, γεγονός που επισημαίνει τις επιπτώσεις απειλών όπως η θήρευση και η όχληση των αποικιών, τα παρεμπόδιοντα αλιεύματα και η θαλάσσια ρύπανση.

Λόγω της πολυπλοκότητας των εργασιών στο θαλάσσιο περιβάλλον και της σχετικής έλλειψης στοιχείων, η προστασία των θαλάσσιων χαρακτηριστικών και η δημιουργία του δικτύου Natura 2000 (ιδίως σε υπεράκτιο επίπεδο) σημείωσαν μικρότερη πρόοδο. Ωστόσο, η λήψη μέτρων που, αφενός, αποσκοπούν στη βελτίωση και την πιο ευαίσθητη διαχείριση των περιοχών και, αφετέρου, απαγορεύουν τις επιβλαβείς δραστηριότητες μπορεί να οδηγήσει σε ταχεία βελτίωση. Στην Ιρλανδία, π.χ., η πρόσφατη θετική τάση όσον αφορά την κατάσταση διατήρησης του φύκους *Lithothamnium coralloides* συνδέεται με το καθεστώς προστασίας της οδηγίας για τους οικοτόπους. Από τα μέτρα διατήρησης που εφαρμόστηκαν στο δίκτυο Natura επωφελήθηκαν και ορισμένα απειλούμενα θαλάσσια πτηνά: ο πληθυσμός του ροδογλάρονου (*Sterna dougalli*) έχει αυξηθεί σημαντικά στην ΕΕ χάρη στην προστασία και τη διαχείριση των τόπων αναπαραγωγής, συμπεριλαμβανομένου του ελέγχου των αρπακτικών.

6. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ NATURA 2000

Το δίκτυο Natura 2000, που προβλέπει ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) δυνάμει της οδηγίας για τα πτηνά και ειδικές ζώνες διατήρησης¹⁸ (ΕΖΔ) δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους, περιλαμβάνει περιοχές με υψηλή αξία όσον αφορά τη βιοποικιλότητα. Σήμερα καλύπτει περισσότερο από το 18 % της έκτασης της ΕΕ και το 4 % των ευρωπαϊκών θαλασσών. Αποτελεί το βασικό μέσο των οδηγιών για τη φύση με σκοπό τη δημιουργία καλής/ικανοποιητικής κατάστασης για τα είδη και τους οικοτόπους. Στην τρέχουσα περίοδο υποβολής εκθέσεων, ο αριθμός των τοποθεσιών αυξήθηκε κατά 9,3 % (ΕΖΔ) και 12,1 % (ΖΕΠ), ενώ η καλυπτόμενη από το δίκτυο έκταση αυξήθηκε κατά 41,2 % (ΕΖΔ) και 28,9 % (ΖΕΠ). Οι περισσότερες από αυτές τις αυξήσεις οφείλονται στην προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2007, καθώς και στο θαλάσσιο σκέλος του δικτύου.

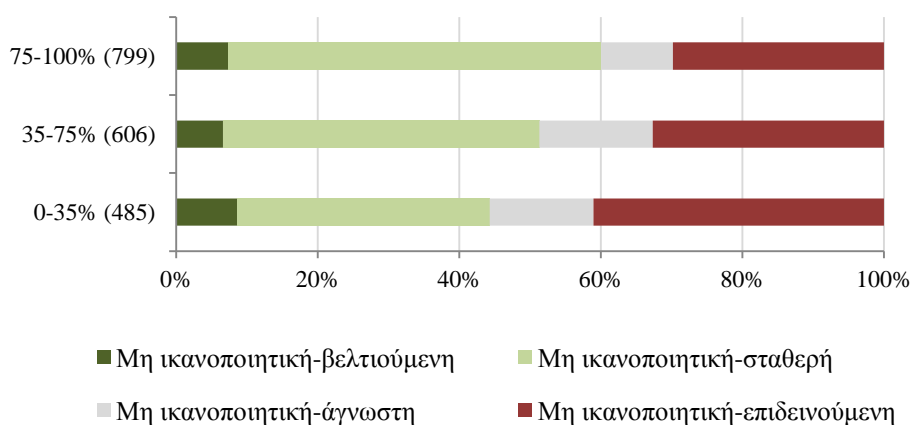
Ενώ σημειώθηκε επίσης σημαντική πρόοδος ως προς τον καθορισμό των ΕΖΔ από ορισμένα κράτη μέλη και πραγματοποιήθηκαν περαιτέρω εργασίες όσον αφορά τα σχέδια διαχείρισης, δεν έχει ακόμη αξιοποιηθεί το πλήρες δυναμικό του δικτύου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα αναγκαία μέτρα διατήρησης για τις τοποθεσίες δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί πλήρως, π.χ. μόνο 50 % των τοποθεσιών δηλώθηκε ότι διέθεταν σφαιρικά σχέδια διαχείρισης. Φαίνεται επίσης ότι οι επενδύσεις υπήρξαν ανεπαρκείς για την επίτευξη του εν λόγω στόχου σε

¹⁸ Οι τοποθεσίες βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους προτείνονται από τα κράτη μέλη και, αρχικά, καλούνται «τόποι κοινοτικής σημασίας» (ΤΚΣ), ενώ στη συνέχεια καλούνται επίσημα «ΕΖΔ»: τα στοιχεία της παρούσας έκθεσης αφορούν και τις δύο ονομασίες.

ορισμένα κράτη μέλη¹⁹ και ότι οι ευκαιρίες που παρείχαν, π.χ. η κοινή γεωργική πολιτική, η κοινή αλιευτική πολιτική και η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ δεν έχουν επιτευχθεί πλήρως.

6.1. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥΣ)

Το δίκτυο καλύπτει, σε διαφορετικό βαθμό, τους τύπους οικοτόπων που παρατίθενται στο παράρτημα I και τα είδη που παρατίθενται στο παράρτημα II της οδηγίας, για τα οποία ορίζονται ΕΖΔ. Για να συσχετιστεί ο βαθμός κάλυψης του Natura 2000 με την κατάσταση και τις τάσεις, οι αξιολογήσεις έχουν χωριστεί σε τρεις ομάδες, με βάση τον βαθμό στον οποίο οι τύποι οικοτόπων και τα είδη εκπροσωπούνται στο Natura 2000. Οι ομάδες είναι οι εξής: βαθμός κάλυψης άνω του 75 % (υψηλός), 35-75 % (μέσος) και κάτω από 35 % (χαμηλός) (βλ. γράφημα 12).

Γράφημα 12 — Τάσεις της κατάστασης διατήρησης όσον αφορά τους οικοτόπους του παραρτήματος I που αξιολογήθηκαν από τα κράτη μέλη ως μη ικανοποιητικοί (για οικοτόπους με καλυπτόμενη από το Natura 2000 έκταση άνω του 75 %, 35-75 % και κάτω του 35 %)

Η συνολική κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών δεν μπορεί να αποδοθεί στον βαθμό κάλυψης του Natura 2000. Ωστόσο, τόσο για τους οικοτόπους όσο και για τα είδη που βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση, η τάση ως προς την κατάσταση διατήρησης²⁰ συνδέεται στενά με τον βαθμό κάλυψης του Natura 2000. Το ποσοστό των αξιολογήσεων που χαρακτηρίζουν την κατάσταση «επιδεινούμενη» είναι υψηλότερο σε περιπτώσεις χαμηλής κάλυψης (0-35 %) σε σύγκριση με τις περιπτώσεις όπου η κάλυψη είναι υψηλή (75-100 %). Αντιθέτως, οι οικοτόποι και τα είδη με σχετικά μεγαλύτερη κάλυψη από το Natura 2000 είναι πιο πιθανό να αξιολογηθεί η κατάστασή τους ως «σταθερή». Το στοιχείο αυτό υπογραμμίζει τον καίριο ρόλο του δικτύου όσον αφορά τη σταθεροποίηση της κατάστασης διατήρησης.

¹⁹ «Χρηματοδότηση του Natura 2000 — Επενδύοντας στο Natura 2000: για τη φύση και τους ανθρώπους», SEC(2011) 1573 τελικό, της 12.12.2011.

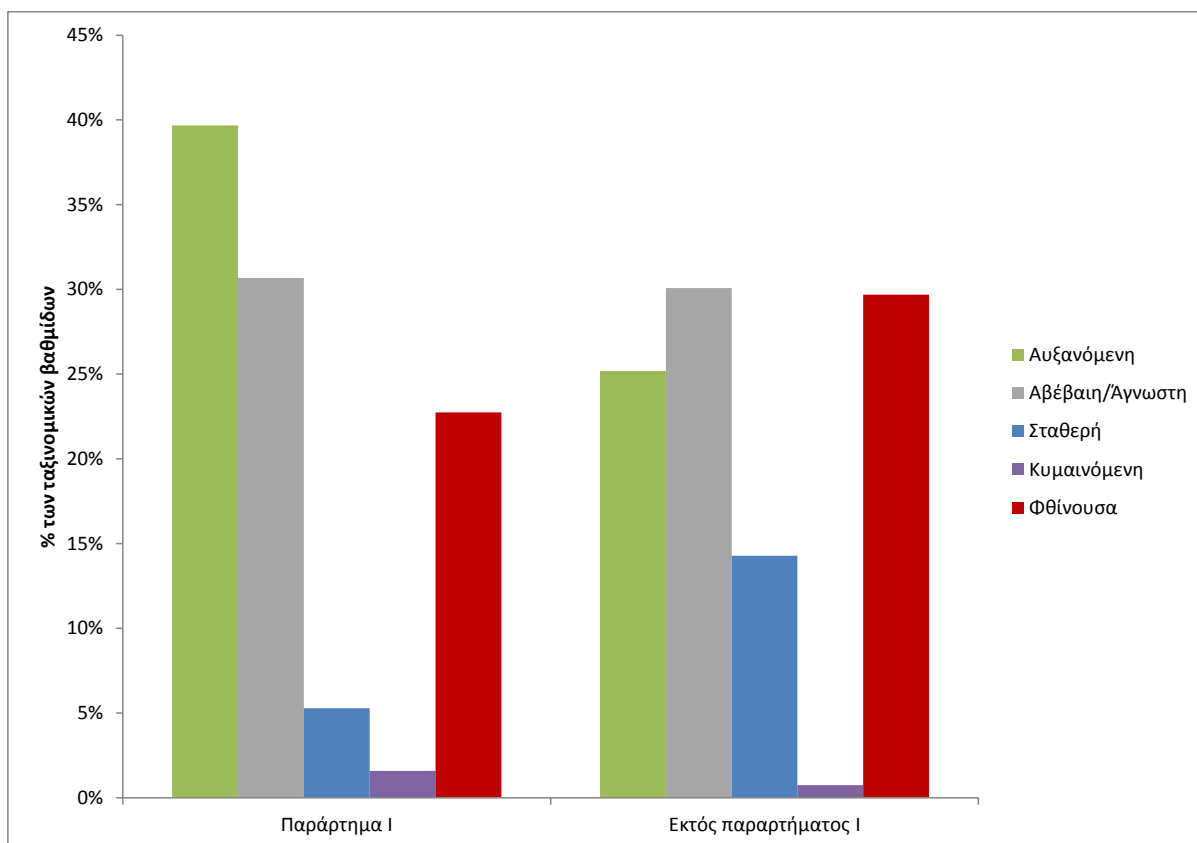
²⁰ καθώς και η βραχυπρόθεσμη τάση του πληθυσμού για τα είδη.

Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα δίνεται από την Πολωνία, όπου το 80-90 % των απειλούμενων ασβεστούχων λειμώνων τύπου 6210 καλύπτεται από το δίκτυο. Κατά το παρελθόν, ο συγκεκριμένος οικοτόπος ήταν συχνά εγκαταλειμμένος ή αποτελούσε αντικείμενο πλημμελούς διαχείρισης. Πρόσφατα βελτιώθηκε η κατάστασή του χάρη στην εφαρμογή μέτρων διατήρησης σε τόπους του δικτύου Natura 2000, τα οποία περιλάμβαναν την απομάκρυνση θάμνων, τη χορτοκοπή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την εκτεταμένη βόσκηση. Οι εν λόγω δράσεις, που χρηματοδοτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, οδήγησαν στη σταδιακή επέκταση του συγκεκριμένου λειμώνα, ενώ περιόρισαν τον κατακερματισμό. Το γεγονός αυτό, με τη σειρά του, βοήθησε την αποκατάσταση του ενδημικού κηλιδωτού σπερμόφιλου *Spermothylus suslicus*, ο πληθυσμός του οποίου απαντά σχεδόν εξ ολοκλήρου σε περιοχές του Natura 2000. Πρόκειται για σαφές παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη δραστηριότητα, ακόμα και όταν εξυπηρετεί οικονομικό σκοπό, εάν εκτελεστεί με βιώσιμο τρόπο, μπορεί να είναι επωφελής για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών.

6.2. ΤΑΣΕΙΣ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΠΟΥ ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΩΝ ΖΕΠ (ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΤΗΝΑ)

Ένα μεγαλύτερο ποσοστό των ειδών πτηνών του παραρτήματος I, για τα οποία εφαρμόζεται ως κύριο μέτρο ο καθορισμός ΖΕΠ, παρουσιάζουν αυξητική τάση ως προς τον αναπαραγωγικό πληθυσμό τους (γράφημα 13) σε σύγκριση με τα είδη που δεν περιλαμβάνονται στο εν λόγω παράρτημα. Αυτό δείχνει ότι οι στοχευμένες δράσεις διατήρησης για τα συγκεκριμένα είδη, ιδίως η διαχείριση των ΖΕΠ, επιδρά θετικά στους πληθυσμούς τους. Τα είδη και τα υποείδη του παραρτήματος I για τα οποία έχουν εκπονηθεί σχέδια δράσης της ΕΕ και τα οποία έχουν προτεραιότητα για χρηματοδότηση στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE, εμφανίζουν ακόμη υψηλότερο ποσοστό αύξησης των τάσεων του πληθυσμού.

Περίπου το 35 % των ειδών του παραρτήματος I που διαγράφουν φθίνουσα πορεία για μεγάλη χρονική περίοδο εμφανίζουν αυξητικές ή σταθερές τάσεις βραχυπρόθεσμα. Αυτό είναι μια σαφής ένδειξη της σταθεροποίησης και, σε ορισμένες περιπτώσεις, της βελτίωσης της κατάστασής τους. Ωστόσο, το 45 % των ειδών που μειώνονται μακροπρόθεσμα μειώνονται και βραχυπρόθεσμα, γεγονός που υποδηλώνει ότι η απόδοση ιδιαίτερης προσοχής και η καταβολή περαιτέρω προσπάθειών εξακολουθούν να είναι αναγκαίες προκειμένου να αντιστραφεί αυτή η πτωτική πορεία.

Γράφημα 13 — Μακροχρόνια (από το 1980) τάση του αναπαραγωγικού πληθυσμού (%) ανά παράρτημα

Ο γερανός (*Grus grus*) είναι ένα εμβληματικό είδος του παραρτήματος Ι. Οι τόποι αναπαραγωγής, κουρνιάσματος και διαχείμασής του λαμβάνουν ειδική προστασία από το Natura 2000 και έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών στοχευμένων δράσεων διατήρησης. Το συγκεκριμένο είδος γνώρισε αξιοσημείωτη ανάκαμψη του πληθυσμού και της περιοχής εξάπλωσής του από την έναρξη ισχύος της οδηγίας για τα πτηνά, στις αρχές της δεκαετίας του '80.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πρόκειται για τη δεύτερη αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, η οποία καθιστά εφικτή, για πρώτη φορά, τη συγκριτική αξιολόγηση σε επίπεδο ΕΕ. Ένα επιπλέον πλεονέκτημα είναι ότι έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση ως προς τις γνώσεις σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων από την τελευταία περίοδο υποβολής εκθέσεων. Επιπροσθέτως, πραγματοποιήθηκε παρόμοια διαδικασία υποβολής εκθέσεων βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, η οποία κατέστησε δυνατή, για πρώτη φορά, τη σφαιρική αξιολόγηση της κατάστασης και των τάσεων για όλα τα είδη που καλύπτονται από τη νομοθεσία της ΕΕ για τη φύση.

Ορισμένα είδη και οικοτόποι που καλύπτονται από τη νομοθεσία εμφανίζουν σημάδια ανάκαμψης, όπως φαίνεται από τις επιτυχημένες περιπτώσεις σε διάφορα μέρη της Ευρώπης. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι το δίκτυο Natura 2000 διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σταθεροποίηση των οικοτόπων και των ειδών των οποίων η κατάσταση είναι μη ικανοποιητική, ιδίως όταν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης έχουν εφαρμοστεί σε επαρκή κλίμακα.

Ωστόσο, η συνολική κατάσταση των ειδών και των οικοτόπων στην ΕΕ δεν μεταβλήθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 2007-2012, ενώ πολλοί οικοτόποι και είδη βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση και σημαντικό ποσοστό τους επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο. Ως εκ τούτου, απαιτούνται πολύ μεγαλύτερες προσπάθειες διατήρησης προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος 1 της στρατηγικής της ΕΕ σχετικά με τη βιοποικιλότητα για το 2020. Ορισμένες ομάδες ειδών, όπως τα ψάρια του γλυκού νερού, και ορισμένες ομάδες οικοτόπων, όπως οι λειμώνες και οι υγρότοποι, προκαλούν ιδιαίτερη ανησυχία. Οι έντονες πιέσεις και απειλές που ασκούνται από τις αλλαγές στις γεωργικές πρακτικές και τις συνεχείς μεταβολές στις υδρολογικές συνθήκες, καθώς και από την υπερεκμετάλλευση και τη ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος πρέπει να αντιμετωπιστούν για να αντιστραφούν αυτές οι τάσεις.

Η αποτελεσματική διαχείριση και αποκατάσταση των περιοχών Natura 2000 έχει κομβική σημασία για την επίτευξη των στόχων των οδηγιών. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση του δικτύου, δεν έχει προχωρήσει επαρκώς ο καθορισμός στόχων και μέτρων διατήρησης που να ανταποκρίνονται απολύτως στις ανάγκες των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών. Μέχρι το τέλος του 2012, μόνο το 50 % των τοποθεσιών είχε δηλώσει ότι διέθετε σφαιρικά σχέδια διαχείρισης. Τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ, που παρέχουν ευκαιρίες ώστε να στηριχθούν η διαχείριση και η αποκατάσταση των περιοχών του Natura 2000, δεν χρησιμοποιήθηκαν επαρκώς²¹.

Η κατάσταση διατήρησης των ειδών και των οικοτόπων μπορεί να βελτιωθεί μέσω στοχευμένων δράσεων, όπως αποδείχθηκε, π.χ., από το πρόγραμμα LIFE Φύση και από εξατομικευμένες γεωργοπεριβαλλοντικές δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης. Η Επιτροπή συνεργάζεται με τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερομένους στο βιογεωγραφικό επίπεδο της ΕΕ, με σκοπό να προωθήσει την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών σχετικά με τη διαχείριση και την αποκατάσταση. Οι βελτιώσεις αυτές θα εξακολουθήσουν να αποφέρουν σημαντικά οικονομικά οφέλη από τις εκτεταμένες οικοσυστημικές υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του δικτύου Natura 2000. Τα οφέλη, που εκτιμώνται σε 200-300 δισ. ευρώ μόνο για τις χερσαίες τοποθεσίες, περιλαμβάνουν την αποθήκευση άνθρακα, τον μετριασμό των φυσικών κινδύνων, τον καθαρισμό του νερού, την υγεία και τον τουρισμό²². Αυτά τα οφέλη αναμένεται ότι θα εξακολουθήσουν να ενθαρρύνουν την πραγματοποίηση περαιτέρω επενδύσεων στο δίκτυο.

Στο πλαίσιο του προγράμματος REFIT της Επιτροπής (πρόγραμμα για τη βελτίωση της καταλληλότητας και της αποδοτικότητας του κανονιστικού πλαισίου), η Επιτροπή ξεκίνησε

²¹ «Χρηματοδότηση του Natura 2000 — Επενδύοντας στο Natura 2000: για τη φύση και τους ανθρώπους», SEC(2011) 1573 τελικό, της 12.12.2011.

²² Estimating the Overall Economic Value of the Benefits provided by the Natura 2000 Network, IEEP (Δεκ. 2011).

πρόσφατα τον «έλεγχο καταλληλότητας» των οδηγιών για τη φύση, προκειμένου να αξιολογήσει κατά πόσον οι εν λόγω οδηγίες είναι κατάλληλες για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ο έλεγχος καταλληλότητας θα εξετάσει ευρύ φάσμα θεμάτων που συνδέονται με την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, τη συνοχή, τη συνάφεια και την ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία της νομοθεσίας. Η παρούσα έκθεση για την κατάσταση της φύσης θα παράσχει σημαντικά στοιχεία που θα χρησιμεύσουν για τον έλεγχο καταλληλότητας, ιδίως όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας. Τα αποτελέσματα θα τροφοδοτήσουν επίσης την ενδιάμεση επανεξέταση της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα.